

Üldosa

Saateks

Hea lugeja!

Käesolev kokkuvõte annab ülevaate olulisematest muutustest põllumajanduses ja maaelus 1998. aastal. Seda aastat iseloomustavad vastandlikud arengutendentsid - majanduskasv esimesel poolaastal ja järsk langus teisel poolaastal, loomakasvatustoodangu suurenemine füüsilises arvestuses ja selle müügist saadud sissetulekute oluline vähenemine.

Arengu vastuolud tulenevad peamiselt sellest, et Eesti majanduspoliitika lähtub vastandlikest taotlustest: soovist ühineda Euroopa Liiduga ja rakendada ühtse põllumajanduspoliitika ning turukorralduse abinõusid ja samaaegselt järgida liberaalse majanduspoliitika põhimõtteid, millega püütakse põhjendada loobumist olulistest poliitikavahenditest, sh siseturu kaitsest kõlvatu konkurentsi vastu.

1998. aasta oli raskeks katsumuseks maarahvale ning proovikiviks põllumajanduse ja maaelu poliitikale.

Vaatamata üldise majandusliku olukorra halvenemisele, jätkusid arengus ka sel aastal positiivsed tendentsid: tõusis põllumajandussaaduste kvaliteet ja muutus tõhusamaks toidu kvaliteedi järelevalve süsteem. Eestimaist toodangut eelistab ligi kolm neljandikku tarbijatest ja nende arv on viimastel aastatel kasvanud. Suurenesid ka investeeringud tehnoloogia moderniseerimiseks.

Üldine konjunktuuri halvenemine - mitme ebasoodsa tingimuse kokkulangemine: põllumajandussaaduste maailmaturu hindade alanemine, Vene turu äralangemine, Maapanga pankrot ning erakordselt suur sademete hulk vegetatsiooniperioodil, teravilja ja kartuli osaline ikaldumine põhjustasid põllumajanduse ja maarahva sissetulekute olulise vähenemise.

On loomulik, et valitsus peab suutma tema käsutuses olevate vahenditega tasakaalustada majandussektorite arengut, mis tagaks maarahvale riigi keskmisega võrreldes samaväärse elu kvaliteedi. Siiski on otstarbekas ka selles olukorras anda hinnang, kuidas mõjutasid tulemusi valitsuse tegevus ning majanduspoliitika sisemised, olemuslikud tingimused.

Analüüside alusel võib teha järelduse, et põllumajanduse sissetulekute vähenemist põhjustasid peamiselt ebasoodsad konkurentsi tingimused.

1998. aastal laiendati põllumajanduse toetuste süsteemi ning viidi sisse otsetoetused lehmade arvu ja teravilja kasvupinna alusel. 1995.-1998. aastal suurenesid põllumajanduse ja maaelu arenguks eraldatud vahendid jooksvates hindades 3,8 ja võrreldavates hindades 2,5 korda.

Siiski ei suutnud toetused kompenseerida majanduskeskkonna halvenemisest põhjustatud sissetulekute vähenemist. Analüüsid viitavad sellele, et ilma toetusteta oleks 1998. aasta kujunenud põllumajandusele katastroofiks. Eesti majandusjuhid ning poliitikud kogevad, nii nagu nende Aasia ja Lõuna-Ameerika riikide kolleegid, et liberaalne, ühepoolset avatud majandus on väga kriisitundlik ja tulemuslikud on ainult süsteemsed abinõud. Ühe abinõu, näiteks siseturu kaitse ärajätmine võib muuta teiste kasutamise ebaefektiivseks.

Eestil on oluline Euroopa Liiduga liitumiseelisel perioodil säilitada tootmispotentsiaal ning tõsta konkurentsivõimet. Euroopa Liidus kehtivad piima tootmiskvoodid ja nn baaskülvipinnad. Kvoodid kehtestatakse seniste tulemuste järgi. Aeg ja olukord nõuavad seda, et meil tuleb teha valik ning saavutada poliitiline kokkulepe maaelu arengut soodustavate süsteemsete abinõude kohta.

Andres Varik,
põllumajandusminister
märts 1997 kuni märts 1999

1.1 Lühikokkuvõte põllumajanduse olukorrast ja Põllumajandusministeeriumi tegevusest 1998. a

Ants Laansalu

1998. aastat iseloomustas majanduskasv I poolaastal ja oluline langus II poolaastal. II poolaasta tulemusi mõjutasid Vene turu äralangemine ja üldine hindade langus maailmaturul ning erakordselt suur sademete hulk, mis põhjustas peamiselt teravilja ja osaliselt kartulisaagi ikalduse.

Taimekasvatustoodang vähenes seoses looduskahjustustega 12% võrra. Kahju suuruseks hinnati ikaldunud pindadel tootmiskulude alusel 276 mln krooni. Tegelikud kahjud olid saamata jäänud sissetulekute järgi tunduvalt suuremad. Kvaliteedi hindamise aktide alusel saadi toiduteravilja müügist üle 100 mln krooni vähem. Ligi poole talveks varutud heintaimede saagi kvaliteet oli veerandi võrra madalam kui eelmistel aastatel ja kahju suuruseks hinnati üle 60 mln krooni. Madalam oli ka kartulisaak ja selle kvaliteet.

Liigniisketel pinnastel töötamisel ja tunduvalt niiskema teravilja kuivatamisel kulutati oluliselt rohkem vahendeid: kütust, varuosi, tööaega.

Kuigi loomakasvatustoodang füüsilises mahus suurenes: piimatoodang 2%, loomade müük tapaks 9% ja munatoodang 8%, vähenes kogutoodang rahalises väljenduses 11% võrra. 1998. a I poolaastal tõusid piima tootjahinnad võrreldes 1997. aasta sama perioodiga 9% võrra ja langesid ligi kaks korda alates septembrikuust, peale seda kui tööstusel tekkisid piimatoodete turustamisraskused idaturul. Hindade langust võimendas see, et piimatööstused importisid I poolaastal 9 670 t võid (vastab 205 00 tonnile piimale), eesmärgiga see töödelda ja turustada idaturgudel. Võrreldes piimatööstuste poolt I poolaastal kokkuostetud kogusega – 260 000 tonni piima, mõjutas imporditud või töötlemise ja turustusvõimaluste oluline kitsenemine piimatööstuse majanduslikku olukorda, mistõttu ei jätkunud vahendeid kodumaise tooraine eest tasumiseks. Maailmaturul toimuvad tsüklilised hinnamuutused ahvatlevad juhuslike tehingute sooritamist ja põhjustavad siseturu hindade langemist, mis ületab põllumajandustootjate majandusliku riski piire.

Ebasoodne majanduskliima mõjutab põllumajandustootjaid likvideerima konkurentsivõimelisi ettevõtteid ja produktiivloomi. Veiste arv vähenes võrreldes eelmise aastaga 4,3% võrra. Eesti põllumajandusele olulise sektori – piimanduse konkurentsivõimet ei määra tootmiskulud, mis on suhteliselt madalad, vaid madalad tootjahinnad. FAO ekspertide osavõtul tehtud analüüsid näitasid, et 15-st analüüsitud tootest 11-el Eesti tootel, sh piim isevarustamiseks ja ekspordiks, teravili, kartul, liha isevarustamiseks, oli võrreldes välisvõrdlushindadega suhteline eelis. 1998. a oli isevarustamise tase teaviljal 73 % ja lihal 72%. Piima tootmise tase talveperioodil vastab siseturu tarbimise tasemele ja ületab sisetarbe suvekuudel.

Riikide võrdluses on piima tootmiskulud Eestis väikesed.

Eesti 2200 – 2600 kr / tonn
Uus-Meremaa 2300 – 2600 "
SA 3400 – 4000 "
Suurbritannia 4100 – 4700 "

Eesti piimaturgu mõjutab madalate tootmiskuludega Uus-Meremaa ja Austraalia, mille tootmispotentsiaal on 4% maailma kogutoodangust ja 32% ekspordist ning teiselt poolt Euroopa Liidu kõrgete tootmiskuludega ja hindadega turg, mille tootmispotentsiaal on 27% maailma kogutoodangust ja 43% ekspordist. Maailmaturu piima hindade pikaajaline prognoos näitab 2001 – 2002. a hindade tõusu üle 3100 kr/tonn. Eesti tootja hinna tase oli 1998. a 2410 kr / tonn. Tootjahindade tase IV kvartalis 1500 -1800 kr/tonn, ei kata tootmiskulusid ja on 1/3 võrra madalam maailmaturu 1995.- 1997. a keskmisest ega toonud kaasa piima tarbijahindade langust.

Esialgsete hinnangute järgi vähenesid põllumajandustootjate sissetulekud Maapanga pankroti, looduskahjustuste, Aasia ja Venemaa majanduskriisi ning üldise konjunktuuri

halvenemise tagajärjel kokku miljard krooni.

- Alates septembrikuust mõjutasid piimatoodete hindu lisaks üldisele konjunktuuri halvenemisele turustamis- ja maksuraskused idaturgudel;
- piimatööstuse võlg kasvas põllumajandustootjatele 50 mln krooni võrra ja piimahindade languse tõttu jäi põllumajandusel eelmise aastaga võrreldes saamata hinnanguliselt üle 400 mln krooni;
- ebasoodsalt mõjus Maapanga pankrot, kuna oluliste sisendite – (taimekaitsevahendid, kütus) ostud viibisid rahade kinnijäämise tõttu.

Arvestades toetuste mõju, kujunes põllumajanduse netosissetulek 6 protsenti madalamaks kui eelmisel aastal. Põllumajanduse netolisandväärtus oli Eesti siseturu hindades kaks korda madalam kui Agenda-2000 hindades.

Tabel 1

Põllumajandustoodangu väärtus mln kr tootjatele makstud hindades*

Aasta	Põllumajanduse kogutoodang	Põllumajanduse lisandväärtus	% riigi SKP-st
1995	5968	2228	5,5
1996	6948	2723	5,2
1997	7137,5	2848	4,4
1998**	6950	2670	4,3

* koos jahindusega, ** hinnang

Siiski on Eesti põllumajandusettevõtted ja töötlev tööstus tugeva konkurentsi tingimustes suutnud oluliselt tõsta toodangu kvaliteeti. EKI andmetel eelistab eestimaist toodangut 78% ja see on kolme aasta jooksul kasvanud 5% võrra. Eelistused anti põhiliselt odavuse 91% ja kvaliteedi eest 78%.

1995. a rakendati Eestis EL kvaliteedinormid piimale. Kõrgema sordi piima osatähtsus oli 1995. a 37%, 1998. a 71% ja mõnedes piirkondades 80%.

S + E klassi sealiha (tailiha väljatulek üle 55%) oli 1996. a aretuskarjades 43%, 1998. a 65%. Piimatooteid tarbitakse ühe inimese kohta aastas 286 kg. Optimaalse toidukorvi järgi peaks tarbimine olema inimese kohta 370 kg ja siseturu vajadus 518 000 tonni aastas. Piima toodeti 732 000 tonni ja tööstus ostis kokku 531 000 tonni.

Liha tarbitakse keskmiselt 54 kg aastas, optimaalse toidukorvi järgi peaks tarbimine olema 64 kg aastas.

Põllumajandussaaduste eksport oli 1998. a 3,5 miljardit krooni ja moodustas riigi ekspordi mahust 10%, import 5,5 miljardit krooni ja oli impordi mahust 11%. Põllumajandussaadusi eksporditi kõige rohkem Euroopa Liitu 26%, Venemaale 17% ja Ukrainasse 15%. Eksport Venemaale vähenes oluliselt: 1997. a oli eksport Venemaale 28%. Põllumajandustoodete ekspordist moodustavad peamise osa piimatooted. Piimakogutoodangust eksporditakse keskmiselt üks kolmandik.

Piimatööstus on teinud 1997.-1998. a investeeringuid tehnoloogiasse 350 mln krooni. Tööstuse täielikuks vastavusse viimiseks EL normidega tuleb teha veel investeeringuid 550 mln krooni. 1998. a sai Eesti üks suuremaid piimatööstuse ettevõtteid AS Põlva Piim EL tunnustuse ja ekspordiõiguse Euroopa Liitu.

Lihatööstusse tehti investeeringuid 1997.-1998. a 330 mln krooni. Euroopa Liidu normidega vastavusse viimiseks tuleks teha investeeringuid esialgse hinnangu järgi 1,6 miljardit krooni.

1998. a tehti investeeringuid põllumajandusse 375 mln krooni. Kuigi investeeringute maht on kasvanud, on see oluliselt madalam vajadusest. Taani-Eesti ühisprojekti analüüside järgi tuleks investeerida igal aastal ainuüksi tehnoloogiasse 1,2-1,3 miljardit krooni. Seda analüüsi kinnitab investeeringute suhe sisemajanduse kogutoodangusse, mis on 2,5 korda väiksem kui riigis keskmiselt ja 3–3,5 korda väiksem kui Euroopa Liidu riikides. (Arvestuse aluseks on Agenda 2000 hindade tase ja lisandväärtus).

1998. a anti põllumajandusele sooduslaene 166 mln krooni ja kapitalitoetusi investeeringutele 72 mln krooni. Tööd alustas Maaelu Laenude Tagamise Sihtasutus algkapitaliga 60 mln krooni. Siiski ei ole laenud kättesaadavad 2/3 põllumajandusettevõtjatele.

Maaparandustöid, vanade süsteemide korrastamist tehti 20 objektil kokku 23 400 hektaril.

Põllumajanduse struktuur on oluliselt muutunud. Põllumajanduse tööhõive oli 1989. a 12%, 1997. a 6%. Talumajanduse osatähtsus kasutusel olnud põllumaa järgi on pidevalt suurenenud. 1994. a oli talude valduses 17%, 1997. a 40% põllumaast. Põllumajanduslikust kasutusest on välja langenud võrreldes 1989. a 19% põllumaad.

Tabel 2

Põllumaa kasutuse struktuur, ettevõtete ja töötajate arv

	Põllumaa* ha	Ettevõtete arv	Töötajate** arv
Talud	366 683	34 671* 12 863**	19 040
Põllumajandusettevõtted	379 913	803 703**	19 710
Elanike majapidamised	161 408	.....	.....
Riigimaa hoidjad	211 776	x	x
KOKKU	1 119 780	13 566**	38 750

* ESA, ** Toetuste taotlustes deklareeritud andmed.

Keskmine suurus: talud 28,5 ha ja põllumajandusettevõtted 540 ha põllumaad.

Keskmine töötajate arv taludes 1,5; põllumajandusettevõtetes 28.

Põllumaad ühe töötaja kohta taludes ja põllumajandusettevõtetes keskmiselt 19,3 ha (1985. aastal kolhoosides ja sovhoosides 8,4 ha), Euroopa Liidus keskmiselt 10 ha.

1998. aastal jätkus toidu ohutuse ja kvaliteedi alase õigusloome, institutsioonide ja tehniliste vahendite ühtlustamine Euroopa Liidu normidega. Tõhustati toidu ohutuse ja kvaliteedi järelevalvet piiril, restruktureeriti laboratooriumid ja alustati toidu kvaliteedi seireprogrammide täitmist.

1998. aastal rakendatud olulisemad põllumajanduspoliitika abinõud

1. Efektiivsele tootmisele otsetoetuste korra rakendamine – teravilja pinna ja lehmade arvu järgi, arvestuse ja kontrollisüsteemi loomine, mis võimaldas planeerida ja kontrollida vahendite sihipärast kasutamist. 1998. a maksti otsetoetustena 190 mln krooni.
2. Maareformi muudatusettepanekute, mis arvestasid maa erastamisel maakasutajate huve, ettevalmistamine ja vastuvõtmine Riigikogus.
3. Valitsus kiitis heaks suurendada 1999. a põllumajanduse ja maaelu toetuse vahendeid 20% võrra ja viia sisse täiendavad toetused:
  - noorele põllumajandusettevõtjale;
  - väikeloomapidajale;
  - noorveiste kasvatajale;
  - emisepidajatele;
  - kindlustustoetuse;
  - lambakasvatuse toetuse;
  - laenu-hoiuühistute starditoetuse.
4. Hinnati looduskahjustuste suurus, töötati välja kompenseerimise kord ja hüvitati põllumajandustootjatele, arvestades 30%-st omavastutust, 227 mln krooni. Peale selle kiitis valitsus heaks ja rakendas teisi looduskahjustuste hüvitamise meetmeid, sealhulgas:
  - maksuvõlgade ajatamine ja viiviste intressimäära alandamine poole võrra;
  - sihtasutuse PMKF kevadkülvilaeenude ajatamine;
  - elektrimaksuvõlgade ajatamine;
  - põllumajandustootjate ja tööstuse vahel faktoeringskeemi käivitamine.
5. Põllumajanduse ja maaelu arengu toetusteks eraldati kokku 797 miljonit krooni. Sealhulgas:

- teravilja hektaritoetus	120 mln kr
- aasta lehma toetus	70 "
- kapitalitoetus investeeringutele	52 "
- laenuintressi hüvitus	20 "
- kütuseaktsiisi kompensatsioon	89 "
- tulumaksu soodustus	30 "
- happeliste muldade lupjamine	14 "
- ilmastikutingimustest põhjustatud looduskahjustuste hüvitus	227"
- põllumajanduse riiklikud programmid ja arengukavad	26 "
riigi poolt osutatavad teenused maapiirkondade	
infrastruktuuride arenguks,	
regionaalprogrammide, väikeettevõtluse jm. toetuseks	149 "
sealhulgas:	
- elektriliinide ehitus	10,9 "
- talude maaparandusabi	5,2 "

Maaelu arenguks eraldati vahendeid Regionaalarengu Sihtasutuse kaudu alljärgnevate programmide toetamiseks

- Ida-Virumaa programm	6,0 mln kr
- Saarte programm	10,0 "
- Külaliikumise programm	3,0 "
- Setumaa programm	11,8 "

- Kagu-Eesti programm	10,0 "
- Ääremaade programm	9,0 "
- Monofunktsionaalsete asulate programm	7,4 "
- Ettevõtluse tugisüsteemi arendamine	9,8 "
- Piirialade programm	4,0 "

Kuigi toetused ei kompenseeri madalaid tootjahindu, võimaldasid need oluliselt leevendada Aasia majanduskriisist ning ilmastikutingimustest tingitud sissetulekute vähenemise tagajärgi. Toetuste efektiivsust on võimalik tõsta, kui saavutatakse kokkulepe põllumajanduspoliitika ja turukorralduse süsteemsete abinõude rakendamise kohta ning töötlevale tööstusele ja põllumajandusele antava investeeringuabi ning teised soodustused seostatakse vastastikuste kaubandus- ja hinnakokkulepete täitmisega. Juhul kui Eesti tootjahindade tase saavutab Agenda 2000 hindade taseme, suureneks põllumajanduse puhas lisandväärtus kaks korda, see on neli korda rohkem kui 1998.aastal makstud otsetoetused.

6. 1998. aastal maksti otsetoetusi, kütuse aktsiisihüvitust ja looduskahjustuste kompensatsioone kokku 38 750 töötajale, sealhulgas ühe füüsilisest isikust ettevõtja kohta 18 060 krooni ja põllumajandusettevõtte töötaja kohta 14 820 kr. Kogutoodangu ühe krooni kohta maksti toetusi taludes 11,5 senti ja ettevõtetes 8,6 senti.

7. 1998. a suurendati oluliselt investeeringute soodustusi.

- o Sihtasutuse Põllumajanduse ja Maaelu Krediteerimise Fondist (SPMKF) anti välja põllumajandusele sooduslaene 165,6 mln krooni 658 ettevõttele ja füüsilisest isikust ettevõtjale, sh 418 laenu talunikele, 29,6% üldsummast.

- Kapitalitoetusi ja laenuintressi hüvitisi anti välja kokku 72 mln krooni, mis on võrreldes 1997. a tasemega (32 mln krooni) 2,25 korda rohkem. Kapitalitoetusi anti välja kokku 51,1 mln krooni 461 taotlejale, sh väljamakstud summast 39,4% füüsilisest isikust ettevõtjatele.

- Sihtasutuse SPMKF kaudu välja antud pikaajalised laenud mln krooni

1995. a 95,5

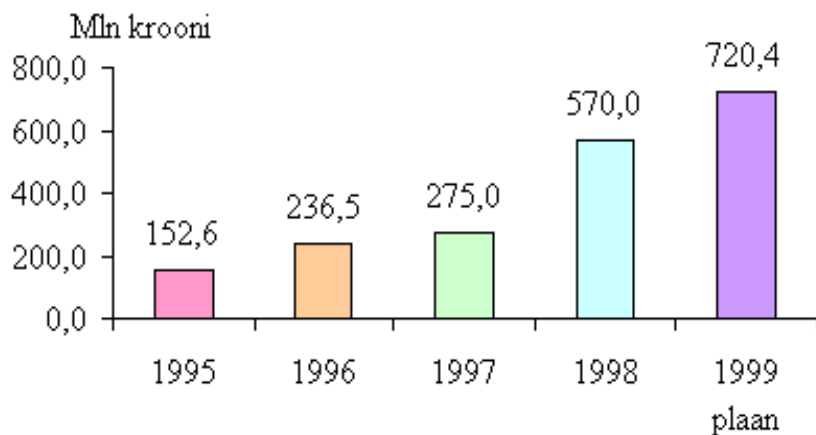
1996. a 154,2

1997. a 118,8

1998. a 165,6 (koos lühiajalistega)

- o Alustas tööd maaelu laenude tagamise sihtasutus algkapitaliga 60 mln krooni. Aasta jooksul on sihtasutuse garantii kaudu väljastatud 42,2 miljonit krooni ja heaks kiidetud lisaks sellele laene 5,2 mln krooni. Väljastatud ja heaks kiidetud laenude mahust on 60% põllumajandus, 11% kalandus ning 11% metsandus ja puidutöötlemine. Garantiifondile laekunud 89 taotlusest on erinevatel põhjustel tagasi lükatud 26% taotlustest 22 mln krooni väärtuses. Heaks kiidetud laenu keskmine suurus on 894 000 krooni keskmise garantiiga 517 000 krooni.
- o Võeti vastu seaduse muudatus, mille kohaselt on investeeringud tehnoloogiasse vabastatud tulumaksust.

8. 1995.-1999. aastani võeti kasutusele ja suurendati oluliselt põllumajanduse ja maaelu arenguks eraldatud vahendeid* (vt graafik).

* Valitsuskomisjoni ja tootjate esinduse vahel toimunud läbirääkimistel kokkulepitud metoodika alusel (ilma looduskahjude hüvitusteta).

9. Maaelu arenguks eraldati peale eelnimetatute riigieelarvest

- o valla- ja linnaeelarvete toetusfondi 109,8 mln krooni

sealhulgas 3,5 mln krooni erandlikes geograafilistes ja looduslikes tingimustes olevatele omavalitsustele 20 mln krooni munitsipaalkoolide õpilaste sõidusoodustusteks ja 50 mln krooni maakondliku valla- ja linnaeelarvete toetusfondi;

- o investeeringuteks valla- ja linnaeelarvetele 260,1 mln krooni.

10. 1998. a kustutati põllumajanduse elektrivõlgasid (1992.–1995. a) 17,2 mln krooni tasaarvelduse korras Eesti Energiaga.

11. Maaettevõtlusele on oluliselt kaasa aidanud põllumajandusliku nõuandeteenistuse areng.

12. Jätkati valitsuse tegevuskavas ette nähtud Euroopa Liiduga liitumiseelsete abinõude väljatöötamist ja rakendamist, sealhulgas

- hinnati Euroopa Liiduga liitumise võimalikku mõju põllumajandustootjatele ja tarbijatele. Prognooside kohaselt suureneb põllumajanduse lisaväärtus Agenda 2000 hindade järgi võrreldes 1996. aasta hinnatasemega poolteist korda, sealjuures tarbija kulutused, arvestades üldist hindade kasvutendentsi, oluliselt ei suurene;
- Euroopa Liidu normide rakendamisel toidu ohutuse ja kvaliteedi kontrollimisel:
  - o piiripunktide töö ümberkorraldamine, mille kohaselt toiduainete kvaliteedi kontroll tehakse kogu imporditavale kaubale tolliprotseduuride kestel;
  - o aasta jooksul läbis veterinaar- ja toidukontrolli piiril 26 444 kaubapartiid. Peale selle peeti veterinaar- ja toiduohutuse nõuete rikkumise tõttu kinni 1 056 kaubapartiid;
  - o muudeti avaliku teenistuse seadust, mille kohaselt piiril töötavatele veterinaar- ja toiduinspeksiooni töötajatele laienevad tollitöötajatele kehtestatud soodustused;
  - o veterinaaria ja toiduinspeksiooni ning laboratooriumide töö ümberkorraldamine, millega saavutati toidu kontrolli kvaliteedi oluline paranemine ja kontrolli sõltumatus;
  - o töötati välja ja rakendati toidukaupade importimiseks riikliku tegevuslitsentsi väljastamise kord, mis tõkestab juhuslike ettevõtjate tegevust ja maksupettusi;
  - o ministeeriumi personali juhtimisel ja kaastegevusel alustati toiduainete tööstuses kohustusliku kvaliteedisüsteemi HACCP sisseviimist.
- jätkati Euroopa Liidu statistika andmebaaside ja registrite loomist, sh kogutuluarvestuse (EAA), uue testettevõtete süsteemi (FADN) valimi moodustamist Integreeritud Administratsiooni ja Kontrollisüsteemi (IACS) nõuetest tulenevate andmete alusel ning eelnimetatud süsteemi loomist

koostöös Põllumajanduse Registri ja Informatsiooni Keskusega. Jätkati turuinfosüsteemi (MIS) evitamist ning alustati riigi söödaregistri, väetiste registri ja kaitsealuste sortide registri loomist;

- loodi funktsioneeriv süsteem ELiga liitumise probleemide selgitamiseks, abinõude väljatöötamiseks ning läbirääkimiste pidamiseks. Alustati sõelumisprotsessi Eurokomisjonis;
- osaleti regionaalarengu strateegia väljatöötamisel ja maaelu arengu programmi ettevalmistamisel;
- teaduse, hariduse ja nõuandeteenistuse ümberstruktureerimine, juhendamine ja korraldamine.

13. Õigusloome

- Töötati välja ja võeti vastu 8 seadust ning seaduse muutmise seadust, 26 valitsuse määrust ning 39 ministri määrust, sealhulgas
  - söödaseadus;
  - sordikaitse seadus;
  - seemne ja taimse paljundusmaterjali seadus;
  - taimekaitse seaduse ja veterinaarteenistuse muutmise seadused.
- Peale eelloetletute töötati välja 5 seaduse eelnõud, sealhulgas
  - loomatauditõrje seaduse eelnõu (menetluses Riigikogus);
  - veterinaar-tegevuse korraldamise seaduse eelnõu (menetluses ministeeriumis);
  - toiduseaduse eelnõu (menetluses Riigikogus);
  - aiandussaaduste turukorralduse seaduse eelnõu, on läbinud kooskõlastamised ja esitatakse peale täienduste tegemist Riigikantseleile;
  - maaelu arengu toetamise ja põllumajandusturu korraldamise seaduse eelnõu; kiideti heaks valitsuse poolt ja arvati menetlusest välja Riigikogu poolt.* Kuigi seaduse eelnõu mahahääletamise põhjuseks toodi sõnastuse ja regulatiivsuse probleemid, on selles eelnõus antud olulised volitused maaelu ja põllumajanduse arengu toetamiseks, sh soodustused teistele maaelu valdkondadele: haridus-, kultuuri-, tervishoiutöötajatele.

Mitme seaduse eelnõu kooskõlastamine ja menetlemine nõuab planeeritust rohkem aega ning nende vastuvõtmine ja rakendamine viibib. Paljude toidu kvaliteeti ja ohutust ning veterinaarküsimusi puudutavate eelnõude menetlemisel on selgunud vastuolud juriidilisel ja poliitilisel tasandil: Euroopa Liidu õiguse põhimõtete kohaselt lahendatakse tehnilised nõuded ja volitused operatiivselt, madalamatel juhtimistasanditel, Eestis seevastu püütakse neid lahendada seaduseandja tasandil.

Vastu võtmata ja rakendamata on jäänud poliitilise kokkuleppe puudumisel Euroopa Liidu turukorralduse põhimõtete alusel koostatud seaduse eelnõud, sh pole rakendunud tollitariifiseadus.

- Ministeeriumi poolt on ette valmistatud ja Riigikantseleis on menetluses 6 määruse eelnõud.

14. Oluliseks välispoliitiliseks sündmuseks oli 25.–29. mail Tallinnas toimunud FAO 21. Euroopa Regionaalkonverents.

15. Korraldati regulaarseid toiduainetööstuse ja põllumajandustootjate ühiseid nõupidamisi, milles osalesid põllumajandusminister, majandusminister, rahandusminister ja välisminister. Alustati toiduainetööstuse arengukavade koostamist.

16. Jätkusid liitumisläbirääkimised WTOga. Saavutati kokkulepe põllumajandustootjatele nn "punase kasti" toetuste, mis avaldavad mõju rahvusvahelisele kaubandusele, maksmise kohta. Toetuse määr seoti 5 % tasemel põllumajanduse kogutoodangu mahust. See kohustus ei laiene nn

"roheline kasti" toetuste kohta, mis on sätestatud WTO Põllumajanduslepingu lisas. Saavutati kokkulepe tollitariifi lagede sidumise kohta Uus-Meremaa ja Austraaliaga. Läbirääkimiste lõpetamine USAga kanaliha ja Kanadaga sealihaga tollilagede kohta lükkusid 1999. aastasse.

17. Euroopa Liiduga alustati liitumiseelset sõelumist, kus käiakse läbi *acquis* (EL ühine seadusandlus) ja Eesti delegatsioon tutvustab olukorda, annab selgitusi, kuidas on aru saadud Euroopa Liidu poliitikast, seadustikust ja institutsionaalsest korraldusest ning tutvustab valitsuse liitumisel tegevuskava. Põllumajanduspeatükk on jagatud seitsmesse ossa, millest 1998. a sõeluti kolm: ühtne põllumajanduspoliitika, üldised poliitikad, struktuurifondid ja veterinaaria, mis jätkub 1999. aastal.
18. Sõlmiti vabakaubanduslepingud Ungari ja Poolaga, mis jõustusid 1. jaanuaril 1999. aastal. Valitsuse otsuse kohaselt jätkatakse põllumajanduse osa läbirääkimisi 1999. aastal.
19. Ministeerium viis läbi korralisi revideerimisi 22 haldusalas olevas asutuses ja sihtrevideerimisi 2 asutuses.
20. Ministeerium vaatas läbi, lahendas ja vastas 250 kodaniku poolt esitatud avaldust.
21. Ministeeriumi töötajate hinnangute järgi peeti 1998. aasta olulisemaks saavutuseks seda, et alustati valitsuse poolt heaks kiidetud tegevuskava alusel Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika abinõude rakendamist: põllumajandustootjatele otsetoetuste korra sisseviimine, ministeeriumi ja haldusala teenistuste reform, investeeringute soodustuste abinõude laiendamine, tegevuse laiendamine maaelu üldiste arenguprobleemide selgitamisel ning arengukavade koostamisel, toidu ohutuse ja kvaliteedi kontrolli tõhustamisel. Ebaõnnestumiseks loeti maaelu arengu toetamise ja turukorralduse seaduse eelnõu tagasilükkamine Riigikogus ning tollitariifi seaduse rakendamise peatamine õiguskantsleri algatusel Riigikohtu poolt. Eelnimetatud seaduste vastuvõtmine ja rakendamine on seotud poliitiliste kokkulepete saavutamise ja rakendamise tegevustega.

1.2 Valitsuskomisjoni ja tootjate esinduse vahelised läbirääkimised

Ants Laansalu

Valitsuskomisjoni ja tootjate esinduse vahelised läbirääkimised toimusid 29. aprillist kuni 30. juulini 1998. a põllumajandussaaduste ja -toodete turu korraldamise seaduse alusel. Vastavalt seadusele tuleb läbirääkimised lõpetada hiljemalt 1. augustiks. Peale ametlike läbirääkimisi peeti mitmeid kohtumisi, kus täpsustati toetuste määramise põhimõtteid.

Läbirääkimistel lepiti kokku järgmises:

- põhiliste põllumajandussaaduste eeldatavas realiseerimise mahus;
- taotlushindades;
- tulude puudujäägis - 1 271 miljonit krooni;
- põllumajandustootjatele toetuste andmise põhimõtetes ja alustes;
- uute toetusliikide sisseviimises alates 1999. aastast,

sealhulgas:

- noorveise toetus,
- emisetootus aretuskarjadele,
- lambakasvatuse toetus,
- noore põllumajandusettevõtja-taluniku toetus,

- põllukultuuride ja loomade kindlustustoetus,
- väiketootja-loomapidaja toetus,
- laenu-hoiuühistute starditoetus.

Kokkulepet ei saavutatud kartulikasvatuse, katmikalade, linnukasvatuse ja tuulekaera tõrje toetuste kohta ning ühistulise töötlemisettevõtte rajamise ja arengu toetuse kohta.

Tootjate esindus lükkas tagasi valitsusega kooskõlastatud ettepaneku toetuse suuruse kohta - 730 mln krooni. Kokkulepet riikliku toetussumma kohta, mis lähtus tulu puudujäägi analüüsist - 1 271 mln krooni, ei saavutatud.

Põllumajandussaaduste ja -toodete impordi reguleerimisel saavutati kokkulepe toiduainete importijate litsentseerimise kohta.

1.3. Valitsuse tegevuse põhisuundadest 1997. ja 1998. aastal

Ants Laansalu

Valitsuse tegevuse põhieesmärkides 1997. ja 1998. aastaks, mis kinnitati 11. juuni 1997. aasta korraldusega, määrati põllumajanduse ja maaelu arengu prioriteedid ja põhimõtted järgmiselt.

- Teha kõik meist sõltuv, et jõuda esimeste Euroopa Liiduga ühinevate uute riikide hulka.
- Rakendada täiendavaid abinõusid põllumajanduse ja maaelu toetamiseks.
- Vähendada sotsiaal-majanduslikku lõhet Tallinna ja maapiirkondade vahel tasakaalustatud regionaalpoliitika abil.
- Arendada infrastruktuuri kui majandusarengu ja -integratsiooni ühte põhieeldust.
- Kiirendada maareformi.
- Põllumajanduse ja maaelu toetavad abinõud peavad olema efektiivsed, ökonoomsed ja arvestama WTO põhimõtteid, Euroopa Liidu põllumajanduspoliitika pikaajalisi arengusuundi, maaettevõtluse ja infrastruktuuride olukorda ning arenguvõimalusi ja rahvusvaheliselt aktsepteeritavaid printsiipe.
- Karmistada toiduohutuse, veterinaaria- ja fütosanitaaria nõudeid, viies need vastavusse rahvusvaheliste nõuetega ja Euroopa Liidu direktiividega.
- Toetuste ja tollitariifide ning muude täiendavate meetmete rakendamisel lähtuda põllumajanduse ja maaelu edendamise perspektiivsete ettepanekute läbitöötamise ning hindamise komisjoni töö tulemustest.

1.4. Põllumajandus- ja maaelu strateegia ning vastavate poliitikate rakendamine

Ants Laansalu

Eesti vabadus suvaliselt kujundada oma põllumajanduspoliitikat on oluliselt ahendatud otsusest liituda ELga. See tähendab kohustust rakendada EL ühtne põllumajanduspoliitika. Seetõttu on otstarbekas rääkida eelkõige ELi põllumajanduspoliitika (CAP) rakendamise ajakraafikust. Samuti tuleb arvestada, et liitumiseelsel perioodil seab oma piirangud lepe WTOga, mis ei luba rakendada kõiki meetmeid, mida rakendab EL (eksporditoetus, miinimumhind) või piirab rakendamise ulatust (toll).

kokkulepetega kooskõlas.

Läbirääkimistel tuleb Euroopa Liidu administratsioonile tõestada, et Eesti on suuteline liitumishetkel rakendama kõiki meetmeid, sealhulgas ka neid, mida WTO piirangute tõttu ei saanud kasutusele võtta.

Käesolevaks ajaks on ELs kasutatavate meetmete süsteemist rakendatud Eestis suhteliselt väike osa: tulu-, investeeringute ja sisendite ning infrastruktuuride arengu toetused. Seni pole rakendatud põhilisi ELs kasutatavaid turupoliitilisi vahendeid, nagu siseturu kaitse, institutsioonilised hinnad, interventsioonikokkuost, eksporditoetused, kvoodid, baaskülvipinnad jt. Nende meetmete ohjamine eeldab haldussüsteemide suutlikkuse tõstmist.

1.5 Eurointegratsioon ja sellega seotud olulisemad muudatused

Koostanud Janika Salev

Eesti, kandideerides Euroopa Liidu liikmeks, on võtnud endale kohustuse reservatsioonideta aktsepteerida liidu poliitikat ja eesmärgi ning ühtlustada oma poliitikat ja poliitikavahendid Euroopa Liidus kehtivatega.

Eurointegratsioon on süsteemselt esitatud Vabariigi Valitsuse tegevuskavades, mis kujutavad endast erinevuste hindamist, meetmete rakendamise plaani ja arvestust vastavate ressursside (tööjõud, finantseerimine) vajaduse kohta. 1998.a. lõpus koostati arvult neljas tegevuskava, mis keskendub 1999.a. tegevusele, kuid planeerib tegevusi kuni aastani 2003.

Alljärgnevalt meenutame eelmisi tegevuskavasid:

Juuni 1996, Vabariigi Valitsuse esimene tegevuskava EL liitumiseks

Eesmärk: alustada eurointegratsioonilase tegevuse koordineeritud planeerimisega kriipsutades alla Eesti tõsist soovi liikuda täisliikme staatuse poole.

Veebruar 1997, VV teine tegevuskava EL integreerumiseks

Tegevuskava põhines "Valgest Raamatust" tulenevatel ülesannetel.

Märts 1998, VV kolmas tegevuskava EL integreerumiseks

Dokument hõlmab ajavahemikku 1998-2003 ja arvestab kogu EL seadusandluse ülevõtmise vajadusega. (seadusandluse harmoneerimine, administratiivne suutlikkus)

Märts 1999, VV neljas tegevuskava EL integreerumiseks

Esimeses tegevuskavas pandi paika põhimõtted, mida järgmiste tegevuskavadega täpsustati ja laiendati.

Kõige süsteemsem on kolmas. 1998. a tegevuskava (koostatud ajavahemikuks 1998-2003), milles keskendutakse seadusloome harmoneerimisele, institutsionaalsele ülesehitusele ja administratiivsele suutlikkusele.

1998. aastal töötati välja suurem osa siseturu reguleerivatest õigusaktidest ja see töö planeeritakse lõpetada 1999. aasta jooksul

1999.a tegevuskava on eelmise täpsustus.

Alustati Euroopa Liidu ühtses põllumajanduspoliitikas (CAP) kasutusel olevate toetusmeetmete rakendamist (teravilja ja piimalehma otsetoetus, noorveise toetus, investeeringute toetus jt). Riigieelarvest rahastatakse ka riiklike programme.

Maaelu arendamiseks CAPiga kaasnevate meetmete kohta on ette valmistatud lähteülesanded Phare poolt finantseeritava agrokeskkonna programmi Hea Põllumajanduspraktika Koodeksi ning Euroopa Liidu struktuurfondide ettevalmistavast programmist (SPP) ja Euroopa Liidu eelstruktuurifondidest (SAPARD) tulenevate meetmete rakendamiseks. Töötati välja maaelu arengu toetamise ja põllumajandusturu korraldamise seaduse eelnõu projekt. Alustatud on Maaelu Arengu Kava koostamist ja moodustatud vastavad töögrupid.

Administratiivne suutlikkus

Alates 1. jaanuarist 1998. aastal töötab ministeerium uue struktuuri alusel, suures ulatuses on läbi viidud ministeeriumi haldusala reform. On loodud Veterinaar- ja Toiduinspeksioon ning Veterinaar- ja Toidulaboratoorium ning Taimetoodangu Inspeksioon ja Taimse Materjali Kontrolli Keskus.

1998. aastal, vastavalt tegevuskavas planeeritule, on loodud Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Keskuse esimese etapina Põllumajanduse Registrate ja Infokeskus (endise Jõudluskontrolli Keskuse baasil) ning koolitatud vastavat personali.

Alustatud on erinevate andmebaaside loomisega (põllumajanduse kogutuluarvestus, testettevõtete süsteem, turuinfosüsteemid, administreerimise ja kontrolli integreeritud süsteem).

Seadusloome harmoneerimiseks ja administratiivse suutlikkuse tõstmiseks eraldati 1998. aastal riigieelarvelist täiendavaid vahendeid 10 miljoni krooni ulatuses.

Läbirääkimiste käik

Sõelumine

Enne sisulisi läbirääkimisi toimub kogu Euroopas kehtiva seadustiku (*acquis*) sõelumine (*screening*). Põllumajandusosa sõelumine algas septembris 1998 ning kestab arvatavalt sügiseni 1999. Hiljemalt 1. jaanuariks 2000 on sõelumine lõppenud ja algavad sisulised läbirääkimised liitumistingimuste kohta põllumajanduses.

Sõelumise eesmärk on selgitada, kuidas kandidaatriikides on mõistetud ja rakendatud Euroopa Liidu õigusakte. Esimeses faasis arutavad Euroopa Komisjoni ametnikud koos eriala asjatundjatega ja kandidaatriikide esindajatega Euroopa seadusandlust ja selle toimimise põhimõtteid. Sõelumise teises faasis annavad kandidaatriikide esindajad ülevaate, mida nad on antud valdkonnas juba ära teinud või kavatsevad teha ning kas nad on Euroopa Liidu seadusandlusest õigesti aru saanud.

Põllumajanduspeatükk on jagatud osadeks alljärgnevalt:

1. üldine sissejuhatus: põllukultuurid, puu- ja köögivilid, töödeldud puu- ja köögivilid;
2. veterinaaria, fütosanitaaria, loomasööt;
3. struktuurifondid, metsandus, maaelu;
4. loomakasvatussaadused;
5. üldised küsimused, põllumajandusstatistika, rahvusvahelised lepingud;
6. regionaalpoliitika ja struktuuriinstrumentide koordineerimine;
7. riis, töödeldud tooted, loomasööt, suhkur, vein, alkohoolsed joogid, tubakas, banaanid, oliiviõli jt).

Sõelumise järgselt peaks Euroopa Komisjonil olema selge ettekujutus, milline on kandidaatriigi tase ning selle põhjal otsustatakse:

- missugused on liitumise tingimused,
- millal võib liitumine toimuda.

Nendes küsimustes peab kokkulepped saavutama läbirääkimiste käigus. Sisulised läbirääkimised kestavad tõenäoliselt umbes aasta. Optimistliku prognoosi järgi võiksid läbirääkimised põllumajanduse osas lõppeda 2000. a lõpuks.

Eesti Vabariigi Valitsuse poolt määratud delegatsiooni eesmärgiks on liitumisaeg 1. jaanuar 2003.

MIDA LIITUMINE ENESEGA KAASA TOOB?

Liitumine toob endaga kaasa olulisi muudatusi eriti põllumajanduse riikliku mõjutamise valdkonda. Alljärgnevalt on ära toodud lühikokkuvõtte olulisematest muudatustest põllumajanduses ja toidusektoris. Kokkuvõtte on väljavõtte kogumikust "Euroopa Liiduga liitumise ettevalmistamine. Põllumajanduse ja maaelu sektor", Põllumajandusministeerium 1998. a.

1. Muudatused poliitilistes valikutes ja otsustes:

- liberaalne majandus asendub proteksionistlikuga,
- turu reguleerimine,
- tollimaksude rakendamine,
- ettevõtete toetamine avaliku sektori poolt (toetus aastas 600-800 miljonit krooni).

2. Seadusandlus

Seadused

Põllumajandussektor on üks enim reguleeritud valdkondi Euroopa Liidus. Seda iseloomustavad poliitikalvahendid – sektori tegevuse reguleerimiseks kehtestatud õigusaktid ja eelarve kulutused, mille osatähtsus üldistes abinõudes on vastavalt 40% ja 48%.

Kokku on vaja vastu võtta hulk keskseid seadusi EL õigusaktide harmoneerimiseks, mis on aluseks alamastme regulatiivsetele aktidele:

Vastavalt Vabariigi Valitsuse tegevuskavale Euroopa Liiduga liitumiseks on 1999. a vaja vastu võtta alljärgnevad seadused:

- põllumajandustootmise kindlustamise ja ikaldusest tuleneva kahju hüvitamise seadus;
- veterinaartegevuse korraldamise seadus;
- aiandussaaduste turu korraldamise seadus;
- taimekaitseseadus;
- rahvusvahelise taimekaitse konventsiooni IPPC ratifitseerimise seadus;
- UPOV-i konventsiooni tarifitseerimise seadus;
- maaelu arengu toetamise;
- põllumajandusturu korraldamise seadus.

Lisaks umbes 150 Vabariigi Valitsuse ja põllumajandusministri määrust.

Kulu umbes 25 miljonit krooni.

2. Administratiivsed ümberkorraldused:

Seadusandlusest olulisem on seaduste täitmise tagamine, sealhulgas institutsioonilise taseme vastavus Euroopa Liidu nõuetele:

- kontrollimehhanismid,
- administratsioon,
- infrastruktuur,
- toetused.

- registreerida ja andmebaaside loomine toetuste administreerimiseks;
- infosüsteemide loomine majandustegevuse ja turu jälgimiseks;
- piiripunktide väljaehitamine;
- administratsiooni suutlikkuse suurendamine ja väljaõpe (3 komponenti).

Kulu umbes 70 miljonit krooni.

4. Tööstuse ja tootmise kohandamine:

- toiduainetööstus tuleb vastavusse viia Euroopa Liidu nõuetega, millega on kehtestatud **ranged hügieeninõuded** tootmisruumidele, tehnoloogilistele protsessidele, seadmetele, ladustamistingimustele ja veovahenditele, kasutatavale toorainele ja valmistoodetele;
- tuleb täita ettevõtetele **ettenähtud struktuurinõudeid**, mis puudutavad tootmisruumide suurust, järjestust rist-saastumise vältimiseks, ruumide seinte, lagede, põrandate jms korrasolekut ning pestavust, piisavate külmladude ja abimaterjalide ladude olemasolu ning personali riietusruumide nõuetele vastavust, lihtsustatud struktuuriga ettevõtete toodang turustatakse kohalikul turul;
- töötlemisettevõtted peavad rakendama toiduohutuse tagamiseks **enese kontrollisüsteemi** lähtudes ohu analüüsi ja kriitiliste kontrollpunktide ohje (HACCP) meetodist;
- tuleb tagada **keskkonnanõuete** täitmine, eelkõige nõuetele vastav jäätmeäritlemine;
- **loomakaitse nõuete** tulenevalt peab loomade uimastamisel ja tapmisel kasutama kindlaid meetodeid ja vastavaid seadmeid;
- vaja on täiustada loomade veoks kasutatavaid transpordivahendeid;
- tuleb järgida nõudeid loomapidamistingimustele farmides, nagu normeeritud puuripind kanadele, sobiva sisekliima tagamine jms.

Kulu umbes 2 miljardit krooni.

1.6 Väljavõte Vabariigi Valitsuse tegevuskavast ELga liitumise ettevalmistamisel ajavahemikul 1999-2003 (põllumajandus ja maaelu)

Sissejuhatus

Euroopa Lepingu alusel liikmeks kandideerides on Eesti võtnud endale kohustuse reservatsioonideta harmoneerida oma poliitika ja poliitika instrumendid Euroopa Liidus kehtivatega ning sellest tulenevalt on koostanud Vabariigi Valitsuse tegevuskava aastateks 1998...2003 eesmärgiga olla liitumiseks valmis 1. jaanuariks 2003.

1998. aastal töötati välja suurem osa siseturgu reguleerivatest seadusandlikest aktidest, mille rakendusaktide osas planeeritakse töö lõpetada 1999. aasta jooksul.

Alustati ÜPPga sarnanevate toetusmeetmete rakendamist (teravilja otsetoetus, piimalehma otsetoetus), makstakse tõuaretuse toetust ning hüvitatakse mootorikütuse aktsiisi põllumajandustootjatele.

Alates 1997. aastast makstakse põllumajanduse ja maaelu ettevõtlusega seotud investeeringutele kapitalitoetust ja intressihüvitust. Riigieelarvest rahastatakse ka riiklikke programme.

1998. aastal oli toetusteks eraldatud riigieelarvelisi vahendeid kokku 418,7 miljoni krooni ulatuses.

Maaelu arendamiseks on ÜPPga kaasnevate meetmete osas ette valmistatud lähteülesanded Phare poolt finantseeritava agrokoskkonna programmi Hea Põllumajanduspraktika Koodeksi ettevalmistamise kohta ning SPPst ja SAPARDst

tulenevate meetmete ettevalmistamine. Välja on töötatud maaelu arengu toetamise ja põllumajandusturu korraldamise seaduse eelnõu. Käivitunud on Maaelu Arengukavade koostamine.

Alates 1. jaanuarist 1998. a töötab ministeerium uue struktuuri alusel, lõpule on viidud ministeeriumi haldusala reform (loodud Veterinaar- ja Toiduinspeksioon ning Veterinaar- ja Toidulaboratoorium ning Taimetoodangu Inspeksioon ja Taimse Materjali Kontrolli Keskus).

1998. aastal, vastavalt tegevuskavas planeeritule, loodi Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Keskuse esimese faasina Põllumajanduse Registrate ja Infokeskus (endise Jõudluskontrolli Keskuse baasil) koos täiendava 10 töökohaga ja on koolitatud vastavat personali.

Alustatud on erinevate andmebaaside loomisega (põllumajanduse majanduslik arvestus, talude arvepidamise süsteem, turuinfosüsteemid, integreeritud administreerimise ja kontrolli süsteem).

Seadusloome harmoneerimiseks ja administratiivse suutlikkuse tõstmiseks eraldati 1998. aastal riigieelarvelisi vahendeid 10 miljoni krooni ulatuses.

1999. aasta detailne tegevuskava on jätkuks 1998. aastal alustatule. Arvestatud on lisaks Euroopa Komisjoni poolsetele kommentaaridele, Vabariigi Valitsuse tegevuskavale (NPAA) ja *Progress Raportile* ning Liitumispartnerluse prioriteetidele ka põllumajandussektoris septembris alanud sõelumiste tulemustega.

1. Valdkond:Siseturg

- 1. Alavaldkond: Veterinaaria (loomatervishoiu nõuded elusloomade, loomade sperma, munarakkude ja embrüotega kauplemisel; loomatervishoiu nõuded loomse päritoluga toodetega kauplemisel; loomahaiguste profülaktika ja tõrje meetmed; hügieeninõuded loomse päritoluga toodete tootmisel, töötlemisel, ladustamisel, vedamisel ning valmistootes kuni jaemüügini; hormoonpreparaatide, saasteainete, BST, zoonooside kontroll, ravimtoimeliste söötade valmistamine ja kasutamine ning loomsete jäätmete hävitamine, töötlemine; nõuded loomatervishoius kasutatavate ravimite, biopreparaatide, ravimsöötade eelsegude ja diagnostikumide tootmisel ja kaubastamisel; loomatervishoiu ja loomse päritoluga toodete nõuded importimisel ELi kolmandatest maadest; elusloomade ja loomse päritoluga toodete veterinaarkontroll impordil ning siseturu kaitse; aretuskari ja tõupuhtad loomad, loomakaitse nõuded loomade kasvatamisel, transpordil, tapmisel).**

Eesmärgid 1999. aastaks

Veterinaaria valdkonda hõlmavad direktiivid käsitlevad siseturu moodustumiseks ja toimimiseks vajalikke meetmeid. Vastavate õigusaktide ellurakendamine peab tagama inimeste ja loomade tervise kaitse ning kauplemise ühtlustatud nõuete alusel vastavalt Euroopa Liidu ning ka teiste rahvusvaheliste organisatsioonide (WTO) ja konventsioonide nõuetele.

Olulisematena võib välja tuua järgmisi eesmärke.

Loomatervise osas:

- põllumajandusloomade identifitseerimise ja registreerimisalase korra väljatöötamine ja osaline jõustamine veiste osas. Selleks luuakse Põllumajandusregistre ja Informatsiooni Keskuse (PRIK) juurde jõudluskontrolli all olevate lehmade registri baasil uus andmekogu, mis hõlmab kõiki veiseid. Registreerimist korraldab PRIK ja järelevalvet hakkab teostama Veterinaar- ja Toiduinspeksioon;

- Eestit enam ohustavate nakkushaiguste profülaktika ja tõrje programmide väljatöötamine, olemasolevate kaasajastamine ning haiguspuhangute korral rakendatavate situatsiooniplaanide väljatöötamine;
- 1999. aastal ühendatakse ühtsesse infovõrku kõik veterinaarjärelevalvega tegelevad riiklikud institutsioonid, millega luuakse alus ANIMO, SHIFT ja ADNSi kasutamiseks. Riistvara hanget finantseerib PHARE.
- elusloomade ja loomsete saadustega kauplemise aluseks olevate veterinaar-nõuete ja kauplemise korra väljatöötamine; alustatakse loomakasvatusega ja loomsete saaduste käitlemisega tegelevate ettevõtete tunnustamise ning registreerimise tingimuste ja korra väljatöötamist;
- järelevalvesüsteemi tegevuse kohaldamine elusloomade ja loomsete saaduste impordi ja siseriikliku liikumise kontrollimiseks;

Loomakaitse osas:

- loomakaitse seaduse väljatöötamine;
- seaduses ja sellest tulenevate õigusaktide ettevalmistamine.

Loomse päritoluga toiduainete turundamise osas:

- jõustada suurem osa loomse päritoluga toiduainete tootmist ja töötlemist reguleerivaid määrusi, et toiduainete tööstusel oleks võimalik alustada ettevõtete kaasajastamisega;
- korrastada riigis värske liha kontroll, mis EL reeglite järgi peab olema sõltumatu ettevõtlusest, s.t käesoleval ajal lihatööstusettevõtete palgal olev liha hügieeniteenistus tuleb võtta Veterinaar- ja Toiduinspeksiooni koosseisu ning taotlema riigieelarvest vajalikke rahalisi vahendeid. Juurdevõetavate veterinaarinspektorite ja nende abiliste arv on 41 inimest.

Mitut sektorit hõlmavate meetmete (hormoonid, BST, saasteained, zoonoosid, ravitoimelised söödad ja loomsed jäätmed) ja laboratooriumide osas:

- **laboratooriumide kaasajastamine vastavalt rahvusvaheliselt kehtivatele nõuetele, milleks alustati 1998. a kahe seadmete hanke projektiga, mis viiakse lõpule 1999. aasta II poolel (PHARE Taimse Materjali Kontrolli Keskuse seadmete hanke projekt ning Maailmapanga laenuprojekt Veterinaar- ja Toidulaboratooriumile seadmete muretsemiseks);**
- **1999. a viiakse lõpuni 1998. a alustatud nn Food Alert Network'i (ohuteadete edastamisel baseeruv infovõrk) projekt, mis hõlmab endas praktiliselt kõiki toidukontrolliga seotud institutsioone;**

1998. a lõpuks jõuavad kohale esimesed arvutid ning 1999. a I poolaastal on kavas programmeerida ka vastav tarkvara ning lõplikult peaks infovõrk olema töökorras 1999. a II poolaastaks. Nimetatud infovõrk võimaldab kiiresti ja täpselt edastada informatsiooni loomataudi, toiduohutuse või mõne muu inimese ja looma tervist ohustava faktori kohta kõigile asjaomastele institutsioonidele;

- **järelevalveametnike koolitamine toiduproovide võtmiseks, mis finantseeritakse täielikult Maailmapanga laenu rahadest. Eesmärgiks on koolitada Euroopa Liidu riikides välja koolitajad, kes hiljem jätkaksid nimetatud tegevust Eestis;**
- **kõigi põllumajandusministeeriumi haldusalas olevate toidukontrolliga tegelevate institutsioonide järelevalveametnike esmakoolitus toiduproovide võtmise alal;**
- **1999. a riiklike toidu kvaliteedi- ja ohutuse seireprogrammide jätkamine kokku 13 miljoni krooni ulatuses;**
- **tavapäraste riiklike loomataudi seireprogrammide jätkamine ning uute, mitmete lisagarantiide taotlemist võimaldavate loomahaiguste seireprogrammide alustamine. Seireprogrammide maksumus kokku on 9 miljonit krooni;**

- kahe jäätmetööstustehase projekteerimine ja ehituse ettevalmistamine.

Ravimite osas:

- seoses ravimiseaduse muudatustega korrastatakse veterinaarias kasutatavate ravimitega seonduv tegevus.

Tõuaretuse osas:

- luua ja vastu võtta võistlushobuste müüki ja nende võistlustest osavõtmise kriteeriume sätestav määrus,
- juurutada uusi tõuaretuseeskirju,
- Tõuaretusinspeksiooni inspektorite ning tõuaretusega tegelevate konsulentide koolitus,
- tõuaretuseeskirjade tõlkimine inglise keelde.

Tegevuskava aastateks 2000...2003

Loomatervise osas jätkub järgmiste loomataudi tõrje seadusest tulenevate õigusaktide väljatöötamine ning jõustamine:

- Loomade ja loomsete saaduste siseriikliku liikumise tingimused ja kord;
- Imporditavatele loomadele, loomakasvatussaadustele, loomasöödale, veterinaarmedikamentidele ja biopreparaatidele esitatavad veterinaarnõuded;
- Loomakasvatusega ja loomsete saaduste käitlemisega tegelevate ettevõtete tunnustamise ja registreerimise tingimused.

Lisaks olemasolevatele valmistatakse ette ja jõustatakse järgmised tauditõrje programmid ja nendest tulenevad situatsiooniplaanid (sulgudes aluseks olevad EL õigusaktid):

- Mesilaste haiguste profülaktika ja tõrje (92/65/EEC);
- Veiste spongioosse entsefalopaatia profülaktika ja tõrje (92/290/EEC; 94/38/EEC; 94/474/EEC; 97/534/EEC; 97/735/EEC; 82/12/EEC; 92/118/EEC; 90/667/EEC; 92/562/EEC; 94/382/EEC; 96/449/EEC; 89/556/EEC; 92/471/EEC);
- Kalahaiguste profülaktika ja tõrje (96/490/EEC; 93/53/EEC; 91/67/EEC; 92/532/EEC);
- Hobuste aafrola katku profülaktika ja tõrje (92/35/EEC);
- Lindude klassikalise katku profülaktika ja tõrje (92/40/EEC; 90/539/EEC; 91/494/EEC; 93/342/EEC);
- Kahepoolsete molluskite haiguste tõrje (95/70/EEC; 94/306/EEC);
- Hobuste viirusliku artriidi profülaktika ja tõrje (95/329/EEC).
- loomade ja loomakasvatussaaduste sertifitseerimise alane määrus (aluseks EL õigusakt 96/93/EEC).

Loomakaitse osas alustatakse loomakaitseadusest tulenevate määruste väljatöötamist (sulgudes aluseks olevad EL õigusaktid):

- nõuded põllumajandusloomade pidamiseks ja loomapidamishoonetele rakendatavad miinimumnormid (88/166/EEC; 91/630/EEC; 91/629/EEC; 78/923/EEC);
- nõuded loomade transportimisele ja reisiplaani koostamisele ning nõuded transpordivahenditele (91/628/EEC; 94/96/EEC);
- nõuded põllumajandusloomade tapmise ja neid operatsioone teostavate isikute koolituse kohta (93/119/EEC).

Loomse päritoluga toiduainete turundamise osas jätkub õigusaktide ellurakendamine, mille tulemusena vajab korrastamist Veterinaar- ja Toiduinspeksiooni

sisemine töökorraldus. Samuti peavad liha-, piima-, kala- ja munatooteid tootvad ettevõtted jätkama olulisi ümberkorraldusi ning tegema suuri investeeringuid hügieeninõuete täitmiseks.

Mitut sektorit hõlmavate meetmete osas hakkab õigusloome tuginema väga detailsetel ning kitsast valdkonda reguleerivate Euroopa Liidu õigusaktide harmoneerimisel (referentsanalüüsimeetodid, proovivõtuhised jne). Ühtlasi tuleb muuta juba olemasolevaid Eesti õigusakte tulenevalt Euroopa Liidu õigusaktidesse tehtavatest muudatustest (saasteainete piirnormid, mikrobioloogilised nõuded jne).

2000. aasta I poolaastal alustatakse toidukontrolli laboratooriumide volitamisega ametlikeks toidukontrolli laboratooriumideks. Selline tegevus võimaldab täpselt määratleda iga laboratooriumi pädevuse ning reguleerida nende vahelise tööjaotuse. Lõplikult peaks laboratooriumide süsteem korrastuma 1. jaanuariks 2002, millal hakkab kehtima kohustuslik akrediteerimismõue kõikidele ametlikele toidukontrollilaboratooriumidele.

Aastatel 2000...2003 laieneb riikliku seire valdkond ning suurenevad ka juba käigusolevate programmide mahud. Lisaks toiduohutuse seirele alustatakse ka toidu kvalitatiivset seiret.

Euroopa Liidu nõuete täitmiseks tuleb alustada jäätmekäitlussüsteemi väljaehitamist ning jäätmekäitluse reguleerimiseks töötatakse loomataudi tõrje seaduse alusel välja järgmise määrused (sulgudes aluseks olevad ELi õigusaktid):

- Veterinaarnõuded korjuste matmispaikadele ning loomakorjuste matmise ja utiliseerimise kord (90/667/EEC; 92/562/EEC; 94/382/EEC; 96/449/EEC).

Tõuaretus jätkab konsulentide ja inspektorite koolitust, uute tõuaretuseeskirjade ellu rakendamine. Aastaks 2003 soovitakse jõuda olukorrani, kus igal loomal tuuakse välja aretusväärus. Kavas on uuesti läbi vaadata tõuaretuseeskirjad, kontrollimaks nende vastavust muutunud olukorrale Euroopa Liidu tõuaretusalastes õigusaktides.

1.1.2. Alavaldkond: Toiduained

Hetkeseis ja põhieesmärgid 1999. aastaks

Kui toiduainete valdkonna põhieesmärk 1998. aastal oli välja töötada uus toiduseadus, siis 1999. aastal on eesmärgiks kehtestada selle alusel võimalikult palju vajalikke rakendusakte. Uue toiduseaduse vastuvõtmine on esialgu prognoositud tähtajast (1998. aasta lõpp) nihkunud 1999. aastasse. Seoses uue toiduseaduse vastuvõtmise edasilükkumisega on edasi lükkunud ka mõnede 1998. aastaks planeeritud rakendusaktide vastuvõtmine.

Seega on 1999. aasta peaeesmärgiks kehtestada eelkõige toiduseaduse rakendusakte, mis ühtlustaksid veel harmoneerimata horisontaalsed direktiivid ning samuti alustada vertikaalsete direktiivide harmoneerimisega. Kuna uus seadus jõustub 2000. aasta 1. jaanuaril (v.a mõned sätted, mis jõustuvad hiljem), jõustub enamik väljatöötavaid rakendusakte samal ajal. Seega tuleb juba 1999. aastal läbi viia järelevalveametnike koolitus. Kuna uue toiduseaduse alusel hakkab toimuma järelevalve käigus võetud proove analüüsivate laborite volitamine, tuleb 1999. aastal tõsta laborite (Veterinaar- ja Toidulabor ning Tervisekaitselabor) taset sedavõrd, et nad vastaksid volitamise kriteeriumidele (vt täpsemalt osast "Mitut sektorit hõlmavad meetmed").

Eesmärgid aastateks 2000...2003

Vastavalt uuele toiduseadusele muutub järelevalveasutuste ülesannete jaotus. Veterinaar- ja Toiduinspeksioonile tuleb täiendavaid ülesandeid, mida praegu täidab Tervisekaitseinspeksioon. Ümberkorraldused peavad olema lõppenud 2001. aasta 1. jaanuariks, see tähendab, et ülesannete üleminek peab toimuma 2000. aasta jooksul. Seega tuleb pöörata Veterinaar- ja Toiduinspeksiooni töötajate arvu suurendamisele ning töötajate koolitusele panna 2000. aastal. 1999. aastal tuleb aga läbi viia mõlema inspeksiooni töötajate koolitust.

Ajavahemiku 2000...2003 esimese poole eesmärgiks on kogu seadusandliku raamistiku lõplik väljaarendamine. Harmoneerimist vajavad järgnevad valdkonnad ja direktiivid: toiduhügieeni eeskirjad erinevatele käitlemisvaldkondadele (96/3/EÜ); eruukhappe piirkogus õlides (76/621/EMÜ, 80/891/EMÜ); suhkrud (73/437/EEC, 79/796/EEC); täielikult või osalisest dehüdreeritud piimatooted (76/118/EMÜ, 78/639/EMÜ, 83/635/EMÜ, 79/1067/EMÜ, 87/524/EMÜ); kaseiinid ja kaseinaadid (83/417/EMÜ, 85/503/EMÜ, 86/424/EMÜ); kohvi- ja siguriekstrakt (77/436/EMÜ, 85/7/EMÜ, 85/573/EMÜ, 79/1066/EMÜ); uuendtoit (novel foods) (258/97/EÜ; soovitud 97/618/EMÜ).

Seejärel tuleb panna pöörlema järelevalveasutuste ja vajalike laborite süsteemi täiustamisele ning tugevdamisele (vt täpsemalt osast "Mitut sektorit hõlmavad meetmed").

1.2. Valdakond: Fütosanitaaria

Eesmärgid 1999. aastaks

Seeme ja paljundusmaterjal

Seadusandlus saab 1999. a seisuga harmoneeritud. 1998. a jõustunud seemne ja taimse paljundusmaterjali seaduse täies ulatuses rakendamiseks vajalikud lisainvesteeringud riigisektoris on 2,87 miljonit EEK. Strateegilisteks punktideks on tootjate registri käivitamine, haldusreformi lõpuleviimine täpsustamiseks funktsioonide jaotust Taimetoodangu Inspeksiooni ja Taimse Materjali Kontrolli Keskuse vahel Euroopa Liidu nõuete kohase seemne ja paljundusmaterjali sertifitseerimise ja kontrolli tagamiseks, ettevalmistustöö ISTA akrediteeritud seemnekontrolli laboratooriumi reakrediteerimiseks ning Taimetervise Laboratooriumi tegelik käivitamine. Vähem oluline ei ole nõuetekohaste seemnekeskuste, ning lisaks varem käivitatud projektidele, seemnekartuli tootmise ja pakkimiskeskuste teke.

Taimetervis

Praktiliselt kogu seadusandluse harmoneerimine seisab ees 1999. aastal, välja on vaja töötada Taimetervise seadus ning rida õigusakte selle rakendamiseks. Esmase tähtsusega on IPPC konventsiooni ratifitseerimine. Vajalik on 1998. a loodud TTI Taimetervise ja taimse paljundusmaterjali kontrolli osakonna sisuline töösse rakendamine, mis tähendab paljundusmaterjali tootjate registri käivitamist, inspektorite väljaõppe- ja koolitussüsteemi loomist ning praktilise kontrolli alustamist. Ilma et alustaks tööd Taimetervise laboratoorium ei ole Euroopa Liidu nõuete kohase kontrolli läbiviimine võimalik ei siseriiklikult ega piiril. Vabariigi Valitsuse tasandil tuleb langetada otsus piiripunktide arvu kohta, kus viiakse läbi fütosanitaarset kontrolli. Optimaalne oleks nende kattumine veterinaarse kontrolli piiripunktidega. Viimane asjaolu võimaldab ka rahaliste vahendite ühildamist piiripunktide väljaehitamisel.

Loomasööt

Töö harmoneeritavate õigusaktide väljatöötamisel jätkub. Alustada tuleb järelevalveametnike koolitust ja atesteerimist. Samuti vajab täpsustamist funktsioonide jaotus Taimetoodangu Inspeksiooni ja Taimse Materjali Kontrolli Keskuse vahel tagamaks Euroopa Liidu nõuete kohast järelevalvet söödatootjate ja -turustajate üle. Vajalikud on võimalikud investeeringud erasektoris Eesti jõusöödatööstuse konkurentsivõime tõstmiseks.

Taimekaitsevahendid ja pestitsiidijäägid

Töö seadusandluse harmoneerimisel jätkub, kuna väljatöötamist vajab uus Taimekaitsevahendite seadus. Osa TTI ja TMKK personali väljaõppest leiab aset Taani-Eesti kaheaastase koostööprogrammi raames. Täpsustamist vajab kontrollifunktsioonide jaotus eri ametkondade vahel (Põllumajandusministeerium, Keskkonnaministeerium ja Sotsiaalministeerium).

Mahepõllundus

Valdav osa seadusandlusest on harmoneeritud. Edasisteks põhieesmärkideks on tootmise, töötlemise ja turustamise kontrolli, toodangu tähistamist käsitlevate nõuete ning kohustusliku järelevalvesüsteemi vastavusse viimine rahvusvaheliselt tunnustatud nõuetega. Pidurdavaks teguriks on ebapiisav (rahvusvaheline) koolitus.

Sordikaitse

Seadusandlus on 1998. a seisuga harmoneeritud. Täies mahus rakendamiseks on vajalik TMKK spetsialistide, kes vastutavad uute sortide registreerimiskatsete läbiviimise eest, täiendkoolitus.

Tegevuskava aastaks 2000...2003

- Seadusandluse harmoneerimine fütosanitaaria valdkonna põhiregulatsioonide osa ja direktiivide osa tuleb lõpetada 1999. aastaga. Õigusaktide edasine täiendamine tuleneb EL õigusaktidesse tehtavatest muudatustest.
- Jätakuvalt on prioriteetideks fütosanitaarse piirikontrolli tugevdamine, laborite käivitamine (nii taimetervise- kui keemialaboratooriumi), baasuuringute läbiviimine vajaliku andmebaasi moodustamiseks kaitstud alade taotlemiseks ja monitooringuks ning eriotstarbelised teadusuuringud.
- Vähem olulised ei ole investeeringud erasektorisse ja mahepõllumajanduse otsetoetuste süsteemi käivitamine.
- Personalikoolitus on oluline nii Taimetoodangu Inspektsiooni kui Taimse Materjali Kontrolli Keskuse spetsialistide kvalifikatsiooni tõstmiseks, samas vajab olulist tõhustamist informatsiooni edastamine klientidele ning toimuvate muudatuste ja protsesside selgitamine.

2. Valdkond: EL ühtne põllumajanduspoliitika (ÜPP, CAP)

Eesmärgid 1999. aastaks

- Väliskaubandusmeetmete rakendamine (peamiselt imporditollide) on enamiku ÜPP meetmete rakendamise põhieelduseks. 1999. aastal intensiivistatakse ettevalmistusi imporditollimaksude rakendamiseks.
- Interventsiooni ja Riigireservibüroo loomine Põllumajandusministeeriumi põllumajandusosakonna struktuuriüksusena. 1999. aastal on sellesse kavas tööle võtta kaks inimest, kelle esmaseks ülesandeks on riigireservi ja seemnereservi haldamine ning EL interventsioonilase seadusandluse läbitöötamine ning aastal 2000 loodava Interventsiooniagentuuri töö ettevalmistamine. Koostöös tarkvarafirmade ja EL liikmesriikidega alustatakse importööride ja eksportööride andmebaaside loomist ning turuinfosüsteemi ja infovahetussüsteemide väljatöötamist. Turuinfosüsteemid peavad sisaldama informatsiooni toodetud ja tarbitud põllumajandussaadustest, samuti peab selles kajastuma põllumajandussaaduste impordi ja ekspordi kogused. Kogutud andmete alusel koostatakse põllumajandussaaduste tootmise ja tarbimise bilansid. Turuinfosüsteemid hõlmavad ka informatsiooni põllumajandussaaduste hindadest.
- 1999. aastal on kavas tollitariifiseaduse rakendamine. Seoses sellega vaadatakse läbi vabakaubanduslepingud, kus Eesti on jätnud endale õiguse kehtestada tollimaksud. Alustatakse ka konsultatsioone ELga tollide kehtestamise suhtes vastavalt Euroopa Ühenduse ja Eesti Vabariigi vahelise assotsieerumislepingu II ptk. § 20 alusel.
- Tootmise otsetoetustest jätkatakse hektaritoetuse maksmist teraviljale ja lehmatoetust piimalehmadele. Otsetoetuste maksmist laiendatakse teiste põllumajandussaadustele.

- 1999. aastal luuakse ka Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Keskus. Nimetatud organisatsioon saab katusorganisatsiooniks, mis koordineerib maakondlikku tegevust. Selles alustab tööd kümme inimest ja nende esmaseks ülesandeks on nimetatud institutsiooni funktsioonide täpne määratlemine, vajalike protseduurireeglite ettevalmistamine EPATF fondi vahendite kasutamiseks ja kontrolli teostamiseks alates 2000. aastast (SAPARD).

Tegevuskava aastateks 2000...2003

Aastal 2000 luuakse Interventsiooniagentuur. Esimeses etapis, aastatel 2000...2001, alustab selles tööd 10 inimest. Interventsiooniagentuuri ülesanneteks saab institutsiooniliste hindade kujundamine, väliskaubandusmeetmete administreerimine ja interventsiooni administratiivne korraldamine. Interventsiooniagentuuri haldusalasse hakkab kuuluma ka tootmiskvootide jaotus tootjate vahel. Teises etapis, aastatel 2002...2003, suurendatakse Interventsiooniagentuuri personali 25 inimese võrra.

Juhul, kui maa tootmisest kõrvalejätmine jääb EL administratiivseks tootmise juhtimise meetmeks, peab Põllumajandusministerium koordineerima ka nimetatud valdkonda. Lisaks peab Põllumajandusministerium teostama järelvalvet toetuste maksmise üle ja vajadusel piirama toetuse saamise õigust.

Teravilja interventsiooni praktilise korraldusega hakkab tegelema Interventsioonikeskus. Selle loomine on kavandatud praeguse riigireservi ja seemnereservi baasil aastate 2001...2002. Teravilja interventsioonikokkuostu rakendamiseks on vajalikud interventsioonilaod ja loomakasvatussaaduste interventsiooni rakendamiseks eraladustamislepingud. Interventsiooni korras kokkuostetud taimekasvatus- ja loomakasvatussaadused realiseeritakse neid kolmandatesse maadesse ekspordides. See eeldab eksporditoetuste süsteemi loomist. Puu- ja köögivilja turult eemaldamine ei ole Eestis kavandatud laiaulatusliku tururegulatsiooni meetmena, kuid ELga liitumiseks peab meil olema valmisolek nimetatud meetme rakendamiseks. Turult eemaldatud puu- ja köögivilja realiseerimiseks on mitmeid võimalusi (heategevusorganisatsioonid, loomasöödaks, import jt). Järelvalvet selle üle teostab Interventsiooniagentuur.

Interventsiooniagentuuri tegevusvaldkonda kuuluvad ka töötlemise toetused toiduna mittetarbitavatele taimekasvatussaadustele.

Aastatel 2000...2003 laieneb Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Keskuse tegevus. Nimetatud asutuse peamiseks tegevusvaldkondadeks jäävad struktuuripoliitiliste meetmetega seotud küsimused.

Aastal 2003 peaks Eesti olema võimeline rakendada kõiki EL ÜPP meetmeid.

2.1. Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond (EPATF) vahendite kasutamine ning Integreeritud Administreerimise ja Kontrolli Süsteem (Integrated Administration and Control System - IACS)

Eesmärgid 1999. aastaks

ÜPP meetmete rakendamiseks ettenähtud EPATF tagatisosakonna vahendite kasutamiseks on Eestil vaja ette valmistada seadusandlik baas kohustuste ja õigustega ning administratsioon, mis vastaks Euroopa Liidu nõuetele.

Esmatähtis on nimetada vastutav ametkond ning nimetada institutsioon või institutsioonid, millele delegeeritakse kohustused ja vastutus väljamaksete, arvestuste ja kontrolli teostamiseks.

1999. aasta tegevuskava eeldab, et alates 2000. aastast on võimalik rakendada eelstruktuurivahendite programmi SAPARD raames EL kaasfinantseerin-guid, mis on ette nähtud põllumajanduse ja maaelu arendamiseks.

Ettevalmistuste alla kuulub:

1. EPATF väljamaksete eest vastutava ametkonna kinnitamine,
2. EPATF väljamaksete teostamiseks ja kontrolliks vajalike funktsioonide ning kohustuste määramine institutsioonide (makseagentuur, serifitseerija, välis- ja siseaudiitori nimetamine) vahel ning nende kinnitamine,
3. Eeskirjade ja kriteeriumide väljatöötamine tegevuseks ning vajalike institutsioonide akrediteerimiseks,
4. Vajalike institutsioonide akrediteerimine.

IACS'i rakendamise põhieeldusteks on:

1. põldude ja põllumajandusloomade identifitseerimissüsteemi loomine, mis võimaldaks kõigile põldudele ja loomadele liikide kaupa anda unikaalne identifitseerimisnumber, identifitseerimisnumbri peavad saama ka kõik talud ja põllumajandusettevõtted;
2. vastavate andmebaaside (registrite) loomine ja täiustamine;
3. EL nõuete arvestamine otsetoetuste taotluste vastuvõtul ja nende kontrollimisel.

Lisaks juba töötavatele kolmele inimesele Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Keskuse registre sektoris, võetakse tööle veel kaks inimest. Nende esmaseks ülesandeks on põllumajandusloomade ja põldude registre loomine ja pidev täiendamine.

Töötatakse välja põldude geograafilise andmebaasi loomiseks vajalik tarkvara, mis võimaldab sisestada arvutisse nii põhi- kui ka lisaandmed põldude kohta. Tarkvara baasil toimub põldude sisestamine piirkondlikes maaparandusbüroodes.

1999. aasta 1. detsembriks on kõik Eesti põllud sisestatud ja koondatud keskregistrisse. Selline andmebaas on suhteliselt ebatäpne, kuna aluseks on võetud Maa-ameti rasterkaart, mis kajastab 10...20 aasta vanust informatsiooni.

Sigade aretustarkvara db-Planner'i alusel luuakse 1999. aastal sigade register ja alustatakse sigade märgistamist ühtsete kõrvamärkidega.

Lammaste ja kitsede registri loomisel võetakse aluseks Lambakasvatajate Seltsi andmebaas, mida täiendatakse otsetoetuste taotlustest saadava informatsiooniga.

Talude ja teiste põllumajandusettevõtete identifitseerimisnumbri saamiseks kasutatakse otsetoetuste taotlustest moodustunud andmebaasi, mida on vaja täiendada ka nende ettevõtetega, kes toetusi ei saanud.

1999. aastal otsetoetusi saanud põllumajandustootjate kontrollimiseks rakendatakse osaliselt EL nõudeid.

Tegevuskava aastateks 2000...2002

Põldude andmebaasi täiustamiseks ja vajaliku täpsuse saavutamiseks kasutatakse aerofotosid. Selleks tehakse vajalikud ülelennud või võimaluse korral kasutatakse Maa-ameti vastavaid materjale.

Aastast 2000 alustatakse veiste märgistamist mõlemasse kõrva kõrvamärgiga. Jätakuvalt töötatakse kõigi registre täiendamise ja täpsustamise alal.

Aastaks 2002 peaks olema Eestis täidetud kõik IACS'i rakendamiseks vajalikud komponendid.

2.2. Põllumajandusliku raamatupidamise testettevõtete võrk.

Eestis tuleb luua põllumajandusliku raamatupidamisega tegelevate ettevõtete ja talude esinduslik andmebaas, millest saadavad raamatupidamisandmed annavad põllumajandusest objektiivse ülevaate. Nimetatud võrgust saadavad andmed on aluseks põllumajanduse arengu modelleerimiseks, põllumajanduspoliitika väljatöötamiseks ning Eesti liitumisel ELga vajaliku info esitamiseks.

Eesti Agraarökonoomika Instituudis (EAI) on riikliku programmi käigus välja töötatud põllumajanduse testettevõtete raamatupidamise metoodika koos vastava dokumentatsiooniga, arvesse võttes raamatupidamisest ja maksuseadusest tulenevaid nõudmisi ning Euroopa Liidu riikide testettevõtete sellealaseid kogemusi. 1997...1998. aastal töötas EAI välja põllumajandusliku raamatupidamise arvutiprogrammi ning infotöötlusprogrammi. 1999. a töö jätkub.

Eesmärgid 1999 aastaks

1. Uutel alustel valimi tegemine (100 talu ja 50 ettevõtet).
2. Valimi alusel lepingute sõlmimine testettevõtetega.
3. Aastaruandevormi kinnitamine.
4. Andmete kogumine, täpsustamine ja kontroll.
5. Andmete sisestamine, töötlemine ja analüüside tegemine.
6. Analüüsiandmete põhjal kogumiku väljaandmine.

1999. a käivitub *twinningu* projekt, kus testettevõtete võrgu loomise programmile peaksime abi saama nii nõustamise kui arvutite soetamise osas.

Tegevuskava aastateks 2000...2003

1. Kõikide EL regulatsioonide põhjal Eesti jaoks vajaliku seadusandluse väljatöötamine.
2. Valimi suuruse viimine vastavusse EL õigusaktiga 1859/82 (ca 400 talu ja 100 ettevõtet).
3. Lepingute sõlmimine testettevõtetega.
4. Andmete kogumine, täpsustamine ja kontroll.
5. Andmete sisestamine, töötlemine ja analüüside tegemine.
6. Valmisolek andmete esitamiseks ELle.
7. Analüüsiandmete põhjal kogumiku väljaandmine.

3. Valdkond: Maaelu arendamine

Eesmärgid 1999. aastaks

Maaelu arendamisel on 1999. aastal olulisel kohal maaelu arengu toetamise ja põllumajandusturu korraldamise seaduse tegemine ja vastavate rakendusaktide ettevalmistamine. Enamik nendest on seotud ka Euroopa Liidu struktuurfondide kasutamise ettevalmistamisega.

Et 2000 aastast alates oleks Eestil võimalik kasutada nn eelstruktuurifondide programmi SAPARD (*Special Assistance Programme for Agriculture and Rural Development*), on tarvis luua Euroopa Liidu nõuetele vastava akrediteeritud Makseagentuur (*Paying Agency*);

Koostada Riiklik Maaelu Arengu Kava.

Kuna Maaelu Arengu Kava alusel töötatakse välja rakendusprogramm, mida toetatakse ka Euroopa Liidu fondidest, peab Eesti oma kava esitama hiljemalt 1999. aasta esimese poolaasta lõpuks.

Makseagentuurile lisaks tuleb luua süsteem taotluste vastuvõtmiseks, hindamiseks, arvete autoriseerimiseks, projektide kontrollimiseks ja sõltumatuks auditiks, välja töötada standardsed dokumentide vormid ja taotluste ning projektide hindamise kriteeriumid.

Euroopa Liidu struktuurifondide ettevalmistava programmi SPP (*The Special Preparatory Programme for the Structural Funds in Estonia*) raames viiakse Kagu-Eestis ellu pilootprojekt, mille raames toetatakse investeeringuid tavapõllumajandusele alternatiivsetesse harudesse ning maaelu mitmekesistamiseks. Vastavalt Euroopa Liidu nõuetele peab olema lisaks veel kahepoolne kaasfinantseerimine: projektist kasu saaja ja Eesti riigi poolt. Esimesed niimoodi kaasfinantseeritavad projektid peaksid ellu viidama juba 1999. aasta esimese poolaasta jooksul.

Tegevuskava aastateks 2000...2003

Aastate 2000...2003 jooksul peab Eesti kaasfinantseerima ja rakendama SAPARD programmi alt tulenevad maaelu toetavad meetmed. Tähtsamad valdkonnad on kindlasti maapiirkondade infrastruktuur, investeeringutoetused ettevõtetele ja kohaliku initsiatiivi toetamine.

Järjest rohkem tuleb hakata tähelepanu pöörama keskkonnakaitselistele aspektidele. Agrokoskkonna projekti käivitamine, looduslikult eripäraste piirkondade (puisniidud, loopealsed, kuppelmaastikud) kasutamine nende säilitamise eesmärgiga, metsade parandamise toetamine, väheväärtuslike põllumaade metsastamine – tegevused mis tuleb seadusandlikult sätestada ja rakendada.

Samuti tuleb lahendada põllumajandustootmises praegu suureks probleemiks olev asendustöötajate küsimus ja põllumajandussektorist varem pensionile jäämise võimalus.

Maapiirkondades ettevõtluse arendamiseks on oluline ka sobilik krediidisüsteem. Mikrokrediidisüsteem, mis aitaks lahendada maapiirkondade väikelaenu probleemi, on samuti nende aastate üheks oluliseks prioriteediks.

3.1 Valdkond: põllumajandus- ja metsandustraktorid

Hetkeseis

Eestis ei piirata traktorite importimist. Lähtudes EL nõukogu direktiivist 74/150/EEC ja selle täiendustest ning Eesti positsioonipaberist EL liitumisläbirääkimistel tuleb koostada ja põllumajandusministri poolt kinnitada "Põllumajandus- ja metsandustraktori, selle osade ja varustuse ekspertiisi, katsetamise ja tüübikinnituse eeskiri".

Nimetatud eeskirja (määruse) kohaselt lubatakse Eestisse importida traktoreid, millel on tüübivastavuse tunnistus (traktori valmistaja, tema esindaja või sissetooja poolt antav dokument, mis kinnitab, et traktor vastab tüübikinnitusega määratud tüübile).

1999. a tegevuskava

Kuna uus tegevusvaldkond nii EPMIks kui TRKs on senisest märksa laiem: lisanduvad metsandustraktorid, ohutustehnika, töötervishoid ja keskkonnakaitsese ning suuremahuline töö EL õigusaktidega, peab täiendavalt tööle rakendama kuus töötajat. Suure osa nende tööajast võtab esialgu vajaliku seadusandluse (sh ka rakendusmäärused, direktiivid jne) ja katse- ning kontrollmetoodikate väljatöötamine, tõlkimine või ülevõtt, s.o harmoneerimine. Kokku ei saa hoida ka koolituse arvelt.

RTK infosüsteem vajab kaasajastamist ning maakondade bürood tuleb varustada EL nõuetele vastavate kontrollseadmestikuga.

1999. a on uute töökohtade loomiseks Traktoriregistrikeskuses vaja eraldada 450 000 krooni ja Eesti Põllumajanduse Mehhaniseerimise Instituudis 220 000 krooni. TRK ja EPMI töötajate kvalifikatsiooni tõstmiseks ja täiendõppeks on 1999. aastaks arvestatud kokku 510 000 krooni.

TRK infosüsteemi kaasajastamiseks, vajaliku tark- ning riistvara soetamiseks on 1999. aastaks vaja 500 000 krooni ning maakondade büroode töötajate jaoks mobiilsete kontrollseadmete komplektide ostmiseks 450 000 krooni.

EPMI katselabori mõõte- ning katseaparatuuri soetamiseks ja akrediteerimiseks ettevalmistamiseks on vaja 1999. a 260 000 krooni.

Kokku on 1999. a finantseerimise vajadus 2,09 miljonit krooni.

Tegevuskava 2000...2003

2000. a on vaja välja töötada traktorite ja traktorite baasil ehitatud masinate tehnoulevaatus eeskiri ja 9 rakenduseeskirja ning traktorite ja liikurmasinate registreerimise eeskirja ja nende masinate juhtimisõiguse andmise eeskirja täiendused.

Eeskirjad töötatakse välja direktiivide 74/151/EEC, 74/152/EEC, 74/346/EEC, 75/321/EEC jt (kokku 33 alusdirektiivi ja 54 täiendusdirektiivi) alusel.

Põllumajandus- ja metsandustraktori, selle osade ja varustuse ekspertiisi, katsetamise ja tüübikinnituse eeskiri töötatakse välja 2001. aastal.

Tüübikinnitust teostab ja kontrollib Riigi Traktoriregistrikeskus (TRK) koos Eesti Põllumajanduse Mehhaniseerimise Instituudi (EPMI) põllumajandustehnika katselaboriga. Tüübikatsetust hakkab teostama EPMI katselabor, mis taotleb aastaks 2003 Eesti Standardiameti poolt tunnustamist ja akrediteerimist. Katselabori asutamist finantseeritakse ebapiisavalt riigieelarvest "Põllumajandustehnika riikliku programmi" arvelt ja PHARE projektiga "Kvaliteedisüsteemi juurutamine põllumajanduse mehhaniseerimise taseme tõstmiseks Eestis", kus juhtivtäitjaks on Soome Põllumajandustehnoloogia Uurimisinstituut VAKOLA, vahendid aga on ebapiisavad.

EPMI ja RTK arvutuste kohaselt vajatakse ülalmärgitud tööde teostamiseks aastateks 2000-2002 kokku 5,24 miljonit krooni.